

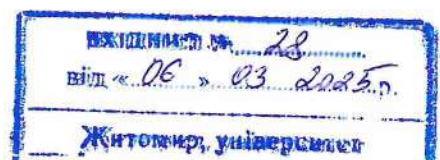
Відгук

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора Хоменка Павла Віталійовича на дисертаційну роботу Дудка Сергія Григоровича «Наукові основи моделювання здоров'ярозвивального середовища закладу загальної середньої освіти», представленої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

1. **Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами.** У системі цінностей, якими дорожить будь яка цивілізована нація, особливе місце відводиться здоров'ю людей і насамперед дітей. У Державних стандартах початкової та базової середньої освіти маємо освітню соціальну та здоров'язбережувальну галузь, а здоров'язбережувальна компетентність в здобувачів освіти формується наскрізно під час вивчення предметів усіх освітніх галузей. Вивчення проблем здоров'я дітей у наш час набуває особливої актуальності, оскільки статистика стану здоров'я школярів є досить невтішною, а в нашій країні така проблематика підсилена воєнним станом в Україні. Вітчизняними та зарубіжними дослідниками з'ясовано провідні актуальні аспекти здоров'язбережувальної педагогіки й технологічне забезпечення відповідного освітнього середовища.

У зв'язку з цим дисертантом справедливо визначено актуальність пошуку шляхів формування такого освітнього середовища загальноосвітньої школи, яке б сприяло самореалізації кожного учня в напрямку здоров'язбереження, оскільки саме в школі закладається фундамент загальноосвітньої підготовки школярів і є важливим та складним етапом життєвого шляху дитини. Від того, як буде змодельоване здоров'ярозвивальне середовище закладу загальної середньої освіти залежатиме адаптація, засвоєння нових вимог, сформується

мотивація до засвоєння здоров'язберезувальної компетентності усіх учасників освітнього процесу.

З огляду на вищенаведене, дисертація Дудка Сергія Григоровича присвячена дослідженню наукових основ моделювання здоров'язвивального середовища закладу загальної середньої освіти є, безумовно, актуальною та не викликає сумнівів.

Актуальність дослідження підкреслюється ще й тим, що дисертацію виконано у відповідності та в межах науково-дослідної теми «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (ДР № 0110U002274) кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. вбачаємо в тому, що запропонована Дудком С.Г. концепція дослідження полягає в оновленні підходів до соціально значущої проблеми здоров'язбереження в освітньому середовищі загальноосвітніх навчальних закладів як найбільш поширених у системі освіти України, які ґрунтуються на розумінні можливостей моделювання здоров'язвивального середовища кожного закладу засобами діяльності управлінської команди та громадсько-педагогічних спільнот (батьків, учителів, представників громад), результатом якої стануть: ефективні педагогічні умови здоров'язбереження, сформована на якісному рівні професійно-здоров'язвивальна компетентність педагогів та здоров'язберезувальна компетентність учнів початкових і 5-6 класів, які навчаються в руслі ідей гуманістично-компетентісної освітньої парадигми та Концепції Нової української школи.

Структура роботи є логічною й адекватно відображає траєкторію руху теоретико-експериментального дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про широку ерудицію здобувача, його здатність до системного

охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, критичність і креативність професійного мислення.

Висновки до розділів є оригінальними, обґрунтованими, а загальні висновки чітко відповідають завданням та свідчать про їх виконання.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертації.

Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що дисертаційна робота за своєчасністю постановки проблеми та її операційно-технологічним вирішенням гідно вирізняється з малочисельної низки досліджень даної проблематики.

Дослідником уперше теоретично обґрунтовано концепцію моделювання здоров'язривального середовища закладу загальної середньої освіти в умовах функціонування Нової української школи – новітнього, комфортного, безпечного, гуманного, природовідповідного, громадоцентричного, інклюзивного; запропоновано логіко-функціональну модель ЗРОС ЗЗСО у системній цілісності та взаємозумовленості методологічного (логіко-семіотичного), теоретичного (змістово-технологічного) й моніторингового (діагностувально-оцінного) конструктив; проведено комплексний огляд наукової проблеми здоров'язбереження особистості в освітньому середовищі ЗЗСО в єдності її соціально-педагогічних аспектів та в руслі ідей гуманістично-компетентної парадигми освіти в суспільстві сталого розвитку. Автором дослідження уточнено сутність таких ключових понять дослідження як «здоров'язбереження», «здоров'язбереження учнів», «здоров'язривальне середовище закладу загальної середньої освіти», «здоров'язбережувальна компетентність»: структуру, зміст, форми, технології формування і розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя, здоров'язбережувальної компетентності учня;

Заслуговує на увагу подальший розвиток наукового розуміння здоров'язривальної сутності сучасного ЗЗСО в забезпеченні здоров'я суб'єктів освітнього процесу, зумовлене особливостями його функціонування як цілісної

багаторівневої системи, що впродовж тривалого часу істотно впливає на психічний та фізичний розвиток особистості, відповідає критеріям санітарного та епідеміологічного добробуту й медичного обслуговування, має інклюзивний дизайн приміщень, сучасну матеріально-технічну базу, у якому всі учасники освітнього процесу мають доступ до здорової їжі та питної води, збалансованого харчування; ознакою такого середовища є гуманні відносини, позбавлені булінгу та насильства.

4. Значення одержаних результатів для науки і практичного використання міститься, на нашу думку, в тому, що матеріали дослідження, система авторського науково-методичного супроводу можуть використовуватися на регіональному і всеукраїнському рівнях у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, а також у системі підвищення кваліфікації фахівців відповідного профілю та їхній науковій і практичній діяльності, що підтверджується розробленими автором дисертаційної роботи рекомендації на інституційному, регіональному та закладу ЗСО рівнях.

Імпонує також авторська модельна програма навчального курсу «Здоров'я, безпека та добробут (інтегрований курс)» для учнів 5-6 класів, яка отримала гриф МОН; посібника «Уроки безпеки в закладах загальної середньої освіти: поради вчителю»; запропоновані зразки нормативно-правових документів ЗЗСО (статут, стратегія розвитку на 5 років, положення про якість освіти, освітні проекти тощо).

5. Повнота викладу основних результатів дисертації в публікаціях здобувача. Основні наукові положення дисертаційної роботи опубліковано в 36 наукових і навчально-методичних працях, серед яких: 1 стаття у колективній зарубіжній монографії, 1 у колективній вітчизняній монографії, 1 навчальний посібник (у співавторстві), 3 статті у виданнях, індексованих у наукометричних базах Web of science та Scopus (1 у Scopus, 2 у WoS), 15 статей у фахових наукових виданнях України, 3 праці методичного характеру (у співавторстві), 12 публікацій

у збірниках матеріалів конференцій та інших виданнях.

6. Характеристика структури та змісту дисертації.

Дослідження складається зі вступу, 5 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (536 найменувань), 19 додатків. Повний обсяг роботи становить 717 сторінок, з них 398 сторінок основного тексту. Дисертація містить 24 таблиці та 29 рисунків.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми; визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, методологічні, теоретичні та технологічні засади дисертації; схарактеризовано методи; розкрито наукову новизну і практичне значення; наведено відомості щодо апробації, структури та обсягу дисертації.

У першому розділі *«Збереження і розвиток здоров'я особистості в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) як проблема наук про освіту»* проведено аналіз вітчизняних нормативно-правових документів, у яких значної уваги надано ЗЗСО з урахуванням чинників системного управління (дієвий педагогічний гуманізм, соціально-економічні, правові, загальнопрофесійні знання і вміння; ключові компетентності, що забезпечують особистісно зорієнтоване спілкування та педагогічну фасилітацію; соціальний інтелект, соціально-психологічну толерантність та відповідальність; педагогічну рефлексію, організованість; сенсомоторні здібності), відповідним принципам ефективного менеджменту організації (об'єктивної та суб'єктивної новизни; цілісності та гнучкості освітнього середовища; активності та внутрішньої мотивації суб'єктів; особистісного самовизначення). У процесі структурно-логічного аналізу джерел автором завчасно з'ясовано, що середню освіту в педагогіці виражають різними моделями, які відображають як окремі складники її розгляду, так і сукупності компонентів, формуючи й виокремлюючи суттєві чинники для кожного конкретного закладу.

У другому розділі *«Методолого-теоретичні основи моделювання освітнього середовища ЗЗСО на засадах здоров'язбереження»* моделюючи здоров'язривальне середовище ЗЗСО. С. Дудко влучно виділив у його складі: управлінський компонент (організаційні структури управління навчальним закладом, які визначають та задають специфіку організації навчання й виховання в руслі проблеми побудови здоров'язривального середовища); нормативну складову (законодавчо-правове і нормативно-інструктивне забезпечення, що регулює процеси навчання, виховання і освіти, у тому числі навчальні плани і програми); учнівський компонент, який утворює континент ЗЗСО: цільовий компонент (цілі функціонування ЗЗСО як здоров'язривального середовища); психолого-педагогічну складову, яку утворюють технології, методи і засоби навчальної діяльності і яка характеризує та задає специфіку освітнього процесу; що здійснюється в ЗЗСО; ресурсну складову, яку становлять кадрові (вчителі, викладачі, вихователі, керівники гуртків, допоміжний персонал закладу), енергетичні і фінансові спроможності закладу, а також систему основних фондів й засобів навчання та оснащення, технології забезпечення їх придатності, безпечного використання і розвитку.

У третьому розділі *«Педагогічна сутність і структура конструктів логіко-функціональної моделі здоров'язривального середовища ЗЗСО»* представлено логіко-функціональну схему моделі здоров'язривального середовища ЗЗСО, охарактеризовано її складові в цілісності методологічного (логіко-семіотичного), теоретичного (змістово-технологічного) і моніторингового (діагностувально-оцінного) конструктів.

У методологічному (логіко-семіотичному) конструкті моделі враховані: загальнонаукові, конкретно-наукові, практико-технологічні підходи: види моделювання (логіко-семіотичне (парадигмальне), організаційно-функціональне, структурно-прогностичне); феноменологічні ідеї (цілісності духовного, фізичного, психічного здоров'я та розвитку особистості; формування

культури здоров'я як соціально-педагогічного компонента загальної культури людини; досягнення здорового способу життя і закріплення його цінностей у життєдіяльності учнів і вчителів). Теоретичний (змістово-технологічний) конструкт побудовано з урахуванням завдань діяльності суб'єктів моделювання: управлінською командою (моделювання середовища ЗЗСО на засадах цілей сталого розвитку; переорієнтація освітнього процесу на здоров'язбереження; розробка програм психічного, фізичного, духовно-морального, соціального здоров'я учнів; суб'єкт-суб'єктна взаємодія з батьками, педагогами, громадськістю з питань ціннісних основ здоров'я; готовність до публічного управління освітою осіб з особливими потребами); педагогічним колективом (вивчення міжнародних та вітчизняних нормативно-правових документів; формування професійно-здоров'язбережувальної компетентності; опанування здоров'ярозвивальних основ предметної галузі; побудова відносин, позбавлених булінгу та насильства; готовність до застосування здоров'язбережувальних технологій; систематична самоосвітня діяльність, пошук ефективних педагогічних технологій, розробка модельних програм) здобувачами освіти (реалізація права на однаковий доступ до освіти; виконання моделювальних програм зі здоров'язбережувальним змістом освіти; формування культури здоров'я та відповідного способу життя; сприяння медичному моніторингу власного здоров'я; національне життєтвердне розуміння здорового способу життя). Взаємоузгодженість попередньо охарактеризованих конструктів моделі ЗРОС ЗЗСО забезпечує моніторинговий (діагностувально-оцінний) конструкт, яким передбачено функції моніторингу – констатувальна діагностика; діагностика якості освітнього середовища за критеріями та показниками; поетапна систематизація даних в експериментальних групах; підсумкова оцінка сукупності показників; діагностичні дії – анкетування суб'єктів середовища, експертні оцінки, тестовий контроль, системний аналіз даних медичних обстежень, усне й письмове опитування учнів, діалоговий контроль учителів.

батьків, громадськості: критерії, показники (якість педагогічних умов, забезпечених управлінською командою, стан професійно-здоров'язвивальної компетентності вчителів, сформованість здоров'язбережувальної компетентності учнів) та рівні ЗРОС – високій, достатній, середній, низькій.

У четвертому розділі *«Методичні основи та новітні здоров'язбережувальні технології реалізації моделі здоров'язвивального освітнього середовища закладу загальної середньої освіти»* розкрито авторську модельну навчальну програму інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)», спрямовану на реалізацію загальної мети базової середньої освіти, компетентісного потенціалу й вимог до обов'язкових результатів навчання, зорієнтовану на турботу учнів про особисте здоров'я і безпеку, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, свого добробуту і оточуючих; визначення альтернатив, прогнозування наслідків, ухвалення рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту. Ураховуючи зміст програми та теми модулів, освітній процес організовувати в класі та поза його межами: на екологічній стежині, в «зеленому класі» на території ЗЗСО чи парку, в обладнаному навчальному кабінеті (зокрема, в класі безпеки, кабінетах біології, історії, географії, спортивних майданчиках тощо), у музейній кімнаті чи іншому навчальному кабінеті школи. За потреби забезпечувати навчання учнів за індивідуальною освітньою траєкторією, а також в умовах змішаної та дистанційної освіти.

У п'ятому розділі *«Результати експериментального дослідження впровадження моделі здоров'язвивального освітнього середовища у практику діяльності закладів загальної середньої освіти»* представлено програму і технології дослідно-експериментальної роботи з впровадження авторської моделі, результатом якої стало сформоване на якісному рівні здоров'язвивальне середовище ЗЗСО, яка містила підготовчу, констатувальну,

формувальну й аналітичну стадії. Експериментальна перевірка запропонованої моделі ЗРОС ЗЗСО відбувалася в три етапи, які відповідали визначеним на теоретичному рівні етапам розвитку професійно-здоров'язбережувальної компетентності педагогів та здоров'язбережувальної компетентності учнів. Досить позитивними є результати дослідження С. Г. Дудка: у цілісній експериментальній групі спостережено стабільне зростання всіх груп показників: високу динаміку відмічено за показниками когнітивного, рефлексивного та конотивного критеріїв; децю нижчі показники – за діяльнісно-технологічним критерієм.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. На наш погляд, у дисертації недостатньо приділено уваги характеристиці та місцю в здоров'язбережувальній діяльності ЗЗСО освітньої галузі «Фізична культура», адже реалізація мети цієї галузі безпосередньо впливає на формування професійно-здоров'язвивальної компетентності вчителів та сформованість здоров'язбережувальної компетентності учнів.

2. У дослідженні наскрізно простежується необхідність збереження всіх складових здоров'я (фізичного, психічного, соціального, духовного) учасників освітнього процесу, зокрема – здобувачів освіти у здоров'язвивальному середовищі ЗЗСО. Чи не вважаєте, що потрібно було б більш ширше зупинитися в роботі на характеристиці окремо кожної з цих складових?

3. Теоретичний (змістово-технологічний) конструкт логіко-функціональної схеми моделі здоров'язвивального середовища ЗЗСО, охарактеризованої в 3 розділі роботи, побудовано з урахуванням технологій та методів реалізації моделі, серед яких бачимо організацію фізкультурно-оздоровчої роботи, яка, на наш погляд, потребує більшого глибокого обґрунтування та ширшої демонстрації свого місця в структурі здоров'язбережувальної діяльності ЗЗСО.

4. Під час констатувального експерименту потрібно було б провести детальніше діагностування стану володіння учнями здоров'язбережувальною компетентністю.

Загальний висновок. На основі здійсненого аналізу дисертації С. Г. Дудка можемо стверджувати, що дисертаційна робота відповідає нормативним вимогам положенням пунктів 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 року, а її автор Дудко Сергій Григорович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії й методики
фізичного виховання, адаптивної та
масової фізичної культури
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

Павло ХОМЕНКО

*Висновок
за підписом
професора
Дудка*

*Висновок
ХАСА*